
ÚJ IRODALOM PÓDIUMA

---

az Almássy téri Szabadidő Központban
(1077 Budapest VII. Almássy tér 6.)

április 24-én, csütörtökön
19 órakor

KUKORELLY ENDRE

Az irodalom nagy potroha

Az 1984-es kijárat

Kis hajlandó

A közönség epatirozása

Nem egészen úgy van, mint a falvédőn

Kioktatlak

Az estét bevezeti:

Szóke Annamária

Közreműködik:

Vallai Péter

KORTÁRS MŰVÉSZETI FÓRUM

Belépődíj: 20 forint

Reklámdékor 1153

POROZIK

(Kukorelly Endre versei közé)

K. E. mai estjének plakátja a költőnek azon törekvését látszik kinyilvánítani, hogy a költészet és a zene létformáit, helyét és státuszát összezavarja. Akárha koncertre invitálna: K. E. saját művét, „Az irodalom nagy potrohát” adja elő Vállai Péter közreműködésével, s a zenemű egyes tételeit, amelyek szintén föl vannak tűntetve, olvasván csak nő kedvünk, hogy jelen legyünk. K. E. eddigi fellépéseivel rászolgált bizalmunkra – jut eszünkbe –, nem csak saját műveit, de Schubertet is hallhattuk már az ő igazán kellemes és szórakoztató interpretálásában. A sokszor hosszadalmas költői felolvasó esteken egyszerűen üdítő volt a jelenléte, mert a feltörő kacaj az emberben feloldotta azt a feszültséget, amit az a dilemma okozott, hogy vajon csupán csak rossz előadókat és nem rossz verseket hall, vagy esetleg nem ért semmit a mai költészethez és a fiatal költőkhöz. A jó előadó költőt, aki nem csak költeményeivel, de előadásmódjával is lenyűgöz, mint pl. K. E. mellett Balaskó Jenő, Garaczi László és legutóbbi tapasztalatom alapján Márton László, el kell választani azoktól a költőktől, akik a hangköltészet műfaját művelik, esetleges performance és rock beütésekkel, mint pl. Szilágyi Ákos, vagy Szkárosi Endre; el kell különíteni azoktól a nem kifejezetten költőktől, mint pl. Erdély Miklóstól, aki verseit kimérten és a bölcsesség minimális hangsúlyaival és gesztusaival adja elő, vagy azoktól, akik a teátrális performance műfaját választják verseik vagy poétikai természetű valóság-lenyomataik előadására, mint pl. Ladik Katalin vagy Pauer Gyula; azoktól a képzőművészekről, akik verseiket a new-wave zene és akcióművészet ötvözeteként dolgozzák ki magukból, mint fe Lugossy László, vagy előadatják, mint Vető Jánoska; és el kell választani azoktól a „bújtatott” költőktől, akik a zenében oldják föl, üvöltik, mint Grandpierre Attila; vagy eredetileg slágerszöveggként íródott verseiket kötetben jelentetik meg, mint pl. Menyhárt Jenő és Víg Mihály...

... s e rövid felsorolás csak azokat az előadókat érintette, akiket volt szerencsém hallani, s számot adtak egy eleven és másfajta költészetről. Ezeket az eltérő szemléletű, törekvésű és mélységű alkotókat mégis összekapcsolja az, hogy érzékenyek arra a felmerülő kérdésre, amit David Shapiro a következőképpen tett fel: „Van-e mód rá, hogy a vers lényegi, esszenciális ’írása’ részévé váljon a szóbeli előadás természetének?” „Van-e mód rá, hogy a vers írott karaktere feltáruljon az akcióban?”¹

K. E. az „irodalom komoly” alapjáról indult. A leírt vers ereje kétségkívül az olvasatban van, de ha egy olyan ellenerő nyomása érezhető, amely a szép-magányos-elmerülés állapotából a költőt állandóan kihajtja – s versei is jórészt ennek az állandó ’kihajtódásnak’ a szavai –, de a vers személyességét saját személyében, személyiségében képes elmeríteni, s a szavak és a szakaszok közötti résbe a pillanat izgalmát felhajtani, akkor nyer a költő, és nyer az, aki azt épp hallgatja.

Mivel engem pár éve elsősorban Kukorelly előadói stílusa ragadott meg, ezért helyezek rá nagyobb hangsúlyt. Szemléletmódom képzőművészeti, nem irodalmi. Bár ha azt mondom, merőben korai vizuális tapasztalataim alapján, az alapján, ahogy Kuko bejött a színpadra, leült

---

¹ „Is there a way in which the essential ’writing’ of poetry might become part of the performative nature? Is there a way of reconciling the *written* character of poetry with action?” David Shapiro: *Poetry and Action: Performance in a Dark Time*. In: *The Art of Performance. A Critical Anthology*. Edited By: Gregory Battcock and Robert Nicka. Dutton, New York, 1984. 91.

egy hozzá képest kicsi székre, apró hibákat csinált, köszörülte a torkát, reménytelen kapcsolatot alakított ki a mikrofonnal, szorongatta a kezei között tette készen a papírlapokat, tehát, ha azt mondom, hogy a Kuko-szék-papír-mikrofon-színpad képnek kicsit esetlen és manieristán torz arányai azt sejtették velem, hogy ennek a költőnek a testével furcsa viszonya van, s valami kényelmetlen, feszengő viszonya van a költészettel is, meg a valósággal, meg mindennel, akkor ez a sejtés szívmengető módon a leírt verseiben nyert számomra igazolást, abban, amit leír, és ahogy leírja – a szavak állapotában tehát.

A többi kép markánsabb, mert ebből a viszonyból levont konzekvenciák eredményeként tudatosan alakított képek, egyfajta vállalás és vállalkozás kivetülései: Kuko frakkban, csokornyakkendőben egy városligeti összmegmozduláson az *Ave Mária* eléneklésére készül. Eléneklei – épp azért, mert nem tud énekelni. Böröcz-Révész *Jön a farkas* performance-ában cowboy öltözékben énekel el az *Erlköniget*, majd egy mű-ló hátán villanyborotválkozik fluxus ízű zenei betétként. Hangja nem tökéletes, de tekintetét rendíthetetlenül hordja végig a közönségen. Interpretációs képességét bizonyította nemrég Erdély Miklós *Toborzó* című versének rekonstrukciójával. Bár ezeknek a fellépéseknek nincs köze saját verseihez, költészetéhez valószínűleg igen. A lírának, az élménynek, a művészetnek a személyessége méretik meg a valóságon, miközben az visszajelez – bár nem biztos, hogy behatol – a költő, a művészet, a valóság – az egyik a másikba.

Nem hatol be, mert a szférák elmosódottak, összerosódottak és egy távolságon túl ködösek, s ebből a vers nem menekülés, a vers itt van, ebben a porban, mert mindig porzik. A por Kukorelly egyik legfőbb metaforája: por ül a Kosztolányi-köteteken, Góte elporzik, s egy temetésen, ami irodalmi est hangulatát hozza, „kis porfelhő lett”, „köhögünk a portól”, minden porózus és minden mozdulat port kavar. „A legjobbkor érkezem, belelátok mindenbe és kibocsátom a port” – mondja a költő, vagy ki egy librettóban. A költő maga (vagy ki) keveri a port. De ezt nem cselből teszi. Kérdései szakadatlanok: „Mit keresek én itt?”, „És hova rohanunk körülöttem / és nicsak én meg hova rohanok.” Csodálkozik, bár tudja: „Az ember teátrális, mozdulatainak gyűjteménye”, s sziszifuszi küzdelmet folytat mozdulatai, végtagjai összegyűjtéséért, azért, hogy kitöltse saját méretét, mert „jól megnőtt ez a gy” és a lábai is hosszúak, ezek az ember kiváló tulajdonságai, de ez „nevetséges voltaképp”. Az ép testben ép lélek egysége hiányzik. Kívül a helyzetek túl vannak ragozva és esetlegesek, rendező kéne: „szerintem a sorrendet ki kell írni” – olvassuk, továbbá „A bensőség ott van ahol a rend / betartom tisztítom és zsírozom.” Ami marad, aprófa-munka tehát, hangyamunka, munka – agymunka. Lassú, türelmes építkezés a mozdulatlanságért, hogy a por ne kavarogjon, a szerkezet biztos és átlátható legyen, s ekkor „legbelül vagy, körülzárva, mint egy atlétatrikó” – olvashatjuk az *1984-es kijáratban*. Ideális szobor-állapot, a görög atlétaszobor önmagába forduló nyugalma, ami a kozmikussal alkot egységet. Ám ez is hagyomány csupán, törmelék. „Határozott / körvonalainkat nem hagyjuk el, szerintem ilyen a művészet / Kilépek és eszembe jut a művészet” – olvassuk szintén. A művészet csak akkor jut eszünkbe, ha hajlandóságunknak engedünk, ha kilépünk – kérdés az, hogy honnan, önmagunkból-e, vagy a múltból, vagy az irodalomból („csukd be átkozott irodalmi tapasztalataidat”), vagy a művészetből, mert a művészet csak ott jelenik meg, ahol már nem jelenik meg semmi: ami messze van és ragyog azt „hagyjuk, hadd legyen ilyen távol”, és „egyáltalán ne jelenjen meg semmi”. A kilépés azért a 'mégisért' történik, ami túl van a körénk emelt falon, egyfajta nyugtalanság hajt az élet asylumába, a megbolydult poréletbe, az írnok mezejére. Nincsenek

határok itt, mert minden összemosódott és egy távolságon túl ködös. Ami azon túl van, ahhoz már nem értünk. Marad az aprófa-munka, a szótördelés, téglagyártás porból, vízből, s kellő időpontban, mikor már sok a téglá – áttördelni a túloldalra. Így a por perpetuum mobile: a tégláért van, s a téglá a résekért, nyílásokért, az állandó új kilépésekért. S a kilépés hozza a port magával, mint mozdulat, „belelátok mindenbe és kibocsátom a port” – mondja a költő, vagy ki. Ez a porozás nem termékenyítő, nem beporzás, szimbolikája más. A por zavar, gyengíti a távolbalátást, eltakar, de véd is és fel is tár.

A dolgokon ragadva, a plasztikát, a dolgok titkos plasztikáját hozza ki. Az időnek enged teret, miközben eltakarja az időben létezőt. Örökít. Örök perpetuum mobile. Aprófamunka. Kilépek és belépek egyre gyorsabban. „Sietek, nem menekülök.” A vers itt van. Vegyítem a kettőt, a kintet a benttel, összezavarom, ködösítem. Porozik, már megint porozik.

S a veritékből keverem a sárt – volt hitemet –, amiből a téglát készítem, amit újra és újra széthasítok.

Magyar nemzeti téglá 3. – szól egy vers címe. A vershasáiban repedés kontúrjai, amelyek összekötik az összehomályosult szférák szavait. A határ valahogy így éles. A költő kilép. „Szívesen megbontom a mondatot / lássuk mennyit bír el” – mondja. S valószínűleg ezek után valami egészen lehetetlen mozdulatot fog elkövetni, valami esendő, feszengő mozdulatot tesz. Pl.: "műremeg". A közönség megtörli a szemét.

P.S.: Az idézetek K. E.-től valók.

Szóke Annamária

Bp., 1986. ápr. 22-23.

